

УДК 331.556.024.5:332.122 (4-04)

В. В. Гоблик,
д. е. н., доцент, Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОМІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ПРИКОРДОННОМУ РЕГІОНІ

V. Hoblyk,
doctor of economic sciences, associate professor, Mukachevo State University, Mukachevo

FEATURES OF ADJUSTMENT OF LABOR MIGRATION PROCESSES IN THE BORDER REGION

У статті виявлено сучасні тенденції активізації транскордонного співробітництва, виявлення найбільш ефективних засобів вирішення проблем у таких напрямках, як розвиток прикордонної та транспортної інфраструктури, захист спільних кордонів, спрощення процедур перетину кордону, захист від організованої злочинності та боротьба з нею; охорона навколишнього середовища й охорона здоров'я, розвиток культурних зв'язків з обох боків кордону. В окрему проблему виділяється трудова міграція, яка вимагає формування ефективних міждержавних механізмів її регулювання в період становлення та активізації зовнішньоекономічних у транскордонних регіонах між Україною та Європейським Союзом.

The current trends of activation of cross-border cooperation, identifying the most effective means of solving the problems in such areas as development of border and transport infrastructure, protection of the common borders, simplifying the procedures of crossing the border, protection against organized criminality and its overcoming; environment and health protection, development of cultural relations on both sides of the border are described in the article. Labor migration, which requires the development of effective international mechanisms of regulation during the formation and activation of foreign trade in cross-border regions between Ukraine and the European Union are considered to be an another problem.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, Європейський Союз, трудова міграція, транскордонний регіон, міграційна політика.

Key words: cross-border cooperation, European Union, labor migration, cross-border region, migration policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблематика регіонального розвитку в Україні сьогодні дедалі частіше пов'язується з активізацією транскордонного співробітництва, поглибленням торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва у транскордонних регіонах у контексті європейської інтеграції України. Основними механізмами становлення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах за участю прикордонних територій України в умовах європейської інтеграції нашої держави можна вважати: єврорегіональний, преференційний, прикордонно-торговельний, інноваційний, а також міграційнотрудовий. Найменш вивченим є механізм регулювання тру-

дової міграції, який не склався ні організаційно, ні функціонально.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання активізації транскордонного співробітництва регіонів у теоретичному плані вивчалось зарубіжними та вітчизняними науковцями. Зокрема цим проблемам присвячені роботи М. Долішного, П. Беленького, В. Борщевського, С. Писаренко, Н. Мікули, В. Пили, та інших. За останній період часу в розвитку вітчизняної демографічної науки завдяки зусиллям Е. Лібанової, С. Пирожкова, В. Онікієнка, В. Новікова, Т. Заєць, А. Семів, У. Садової та багатьох інших вчених-демографів досягну-

то певних позитивних результатів у дослідженні пріоритетів демографічної політики України.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є вивчення організаційно-управлінських механізмів регулювання трудової міграції у прикордонному регіоні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відповідно до узагальнення теоретичних положень регіоналістики, інституціональної теорії, здійснено класифікацію основних механізмів становлення та активізації зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах між Україною та ЄС, а саме: єврорегіональний (ґрунтується на інституційній ролі єврорегіонів у розвитку соціально-економічного співробітництва прикордонних регіонів України і країн-членів ЄС), преференційний (дія якого забезпечується наявністю преференційних режимів у прикордонних регіонах України або сусідніх із нею країн-членів ЄС, зокрема спеціальних економічних зон, промислових парків, технопарків або територій пріоритетного розвитку), прикордонно-торговельний (концентрований навколо прикордонної торгівлі у транскордонному просторі між Україною та ЄС), трудові міграційний (основного імпульсу якому надає транскордонна трудова міграція), а також маркетинговий (заснований на реалізації спільних маркетингових програм для сусідніх прикордонних регіонів України та країн-членів ЄС з метою залучення іноземних інвестицій та реалізації проектів, спрямованих на вирішення екологічних та інших проблем). Найбільший науковий інтерес викликає дослідження трудові міграційного механізму розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонному регіоні.

Дослідження трудові міграційних процесів, за незначним винятком, знаходяться на початковій стадії, багато методичних та організаційних аспектів їх регулювання належним чином не розкриті, а наукові доробки, напрацьовані в процесі реформи, не доведені до рівня практичного використання і не враховують всієї мінливості ситуацій та глибини трансформаційних процесів. Аналіз міграційної ситуації в Україні, становлення та розвиток державних органів управління міграційними процесами свідчить про їхню певну неадекватність. Міграційні аспекти розвиваються набагато бурхливіше, ніж органи, що повинні їх передбачати та регулювати.

Як наслідок, сьогодні в Україні не має продуманої міграційної політики. Дії уряду з регулювання трудової міграції є несистемними,

їм бракує чіткої цільової постановки, окреслення кола завдань, що вирішуються в різних часових лагах, локалізації масштабів трудової міграції та визначення важелів впливу на зовнішню трудову міграцію.

Трудова міграція як феномен, що поширився в умовах трансформаційної кризи при переході України до ринкової економіки, оцінюється вітчизняними та зарубіжними науковцями далеко не однозначно. На нашу думку, як і будь-яке соціально-економічне явище, трудова міграція містить в собі різнорідний потенціал впливу на господарський комплекс регіону. Особливо це стосується такої динамічної сфери, як транскордонне співробітництво. Адже міжнародна трудова міграція-це переміщення населення через державні кордони з метою вступу в трудові відносини з роботодавцями в іншій країні [4].

Міжнародна трудова міграція виступає однією із важливих форм міжнародних економічних відносин, суть якої полягає у перерозподілі економічно активного населення із однієї країни в інші. Вона носить глобальний характер, що проявляється у переміщенні працездатного населення між державами усього світу. Її розв'язання можливе за умови об'єднання зусиль усієї міжнародної спільноти.

В основі сучасної міжнародної трудової міграції лежить ряд важливих закономірностей, основою із яких є постійне збільшення контингенту населення, включеного в орбіту зовнішніх трудових переміщень. За своїм характером трудова міграція носить економічний характер. Посилення нерівномірності економічного розвитку між індустріально розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, є однією з основних причин, що генерують умови збільшення масштабів трудової міграції, що вимагає внесення серйозних коректив у регулювання трудові міграційної політики.

Особливістю трудової міграції працездатного населення України в сучасних умовах є зміна вектору трудові міграційних процесів на користь європейських країн, зумовлена геополітичними змінами, відкритістю національної економіки, лібералізацією візового контролю, посиленням євроінтеграційних процесів. Це вимагає посилення взаємодії з країнами-членами Європейського Союзу у створенні сприятливих умов для легалізації українських трудові мігрантів, активізація співробітництва у сфері прикордонного контролю, управління процесами законної міграції, сприяння зворотній міграції, захист прав трудові мігрантів [3].

Рис. 1. Трудова міграція в механізмі становлення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків транскордонного регіону

Авторська розробка.

З одного боку, виїзд за кордон на тимчасові заробітки мешканців прикордонних регіонів нашої держави загрожує вимиванням частини вітчизняних трудових ресурсів, погіршенням демографічної ситуації всередині держави, дефіцитом кваліфікованого персоналу на українських підприємствах тощо. Однак, з іншого погляду, саме трудова міграція забезпечує найвищий рівень суспільної адаптації наших співвітчизників до стандартів життя розвинутих держав Європи, дозволяє набувати їм досвід роботи у ринковому та підприємницькому середовищі держав ЄС, неспівставний за своєю вагомістю з тим, який набувається під час участі у прикордонній торгівлі та інших формах зовнішньоекономічної діяльності у межах транскордонних регіонів, а також забезпечує акумулювання достатніх фінансових ресурсів, що можуть ефективно використовуватись для інвестування в Україні (рис. 1).

Експерти відзначають, що зовнішня трудова міграція є також джерелом досвіду, знань, міжособистісних контактів, школою бізнесу та ринкової поведінки. Крім цього, значні кошти, які надходять від заробітчани, підвищують платоспроможний попит і таким чином стимулюють виробництво. Вони сприяють розвитку малого бізнесу, прискоренню формування середнього класу [1]. Все це позитивно відображається на активізації зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, стимулюючи процеси європейської інтеграції нашої держави.

На думку вітчизняних дослідників: "Заробітчани, збагачені іноземним досвідом та ознайомленні з їхніми технологіями, також вкладають зароблене у розвиток власної справи. Наразі таких людей є небагато і завдання держави та місцевої влади врешті-решт створити такі умови, щоб їх частка зростала, і щоб гроші було вигідніше вкладати у виробництво, аніж у торгівлю і сферу послуг, які зараз домінують у малому бізнесі" [5]. Крім того, науковці наголошують: "Інвестиції в людський капітал, зокрема освіту та медицину, поліпшення якості життя не можна не оцінювати позитивно... Забезпечене заробітками трудових мігрантів збільшення попиту на вищу освіту сприяло розвитку галузі. Так, у західних областях України, охоплених масовою еміграцією, зростання кількості вищих навчальних закладів, їх студентів і випускників відбувалося швидшими темпами, ніж у цілому по Україні" [2].

Таким чином, трудова міграція мешканців прикордонних територій західних областей нашої держави може розглядатися в контексті функціонування окремого механізму розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у межах відповідних транскордонних регіонів. Причому цей механізм, поряд з іншими, які були окреслені вище, не є локальним чи обмеженим у часі своєї дії, як може здатися на перший погляд. Він має значний ресурс збереження власного впливу та стратегічний горизонт подальшої еволюції.

У цьому контексті вітчизняні фахівці звертають увагу на те, що досі ми розглядали трудову міграцію як своєрідну "хворобу Європи", яка не в змозі справитися зі стрімким старінням населення, але вже в найближчому майбутньому Україна має "перехворіти" на цю недугу та навчитися використовувати це на благо своєї економіки. У нас є всі можливості скористатися історичним шансом і не повторити чужих помилок. Адже вже сьогодні є чимала кількість прикладів, коли тисячі вчорашніх трудових мігрантів повертаються в Західну Україну. За накопичені гроші вони відкривають свій малий бізнес: швейні виробництва, готелі, перевезення, "зелений" туризм тощо, розвиваючи тим самим потенціал зовнішньо-економічних зв'язків транскордонного.

Водночас слід наголосити на тому, що повноцінне використання ресурсу, яким володіє міграційнотрудовий механізм активізації зовнішньо-економічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, безпосередньо пов'язане із ефективним застосуванням відповідних маркетингових інструментів. Адже без належної популяризації тих можливостей, які з'являються у процесі участі мешканців прикордонних територій України у трудовій міграції, особливо в межах транскордонних регіонів, складно розраховувати на залучення набутого ними досвіду та акумульованих фінансових ресурсів у сферу конкурентоспроможного транскордонного бізнесу.

Більше того, вагоме значення, яке відводиться маркетинговим важелям стимулювання регіонального розвитку в умовах зовнішньо-економічної діяльності прикордонних територій нашої держави, дозволяє виокремлювати маркетинговий механізм становлення та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонному регіоні. Роль цього механізму дедалі більше зростає в умовах поглиблення європейської інтеграції України, а його ключовими ланками є рекламно-промоційна діяльність, просування спільних інвестиційних продуктів і бізнес-ідей, а також підготовка і проведення спільних спортивних і культурних мега-заходів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, виявлено, що серед основних механізмів формування та розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у транскордонних регіонах України та ЄС в умовах європейської інтеграції європейського, преференційного, прикордонно-торговельного, трудові міграційного та маркетингового найбільш "недовикористаним" є міграційнотрудовий. Використання потенціалу міграційнотрудового механізму, підвищення ефективності його функціонування в умовах по-

глиблення економічних взаємовідносин між Україною та державами ЄС, виступає вагомим стимулом розвитку зовнішньоекономічних зв'язків у межах транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, а також дієвим важелем підвищення якості життя та рівня соціального захисту мешканців цих територій.

Література:

1. Лех Г.А. Трудова міграція за кордон як спосіб додаткового отримання доходів / Г.А. Лех, І.В. Ангелко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/18_4/127_Lech_18_4.pdf

2. Малиновська О.А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування: Аналітична доповідь / О.А. Малиновська. — К.: НІСД, 2011. — С. 12.

3. Пітюлич М.І. Новітні тенденції розвитку міжнародної трудової міграції та їх наслідки для України // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка — Мукачево, 2014. — № 1 (1). — С. 96—100.

4. Пуригіна О.Г. Міжнародна міграція / О.Г. Пуригіна, С.Е. Сардак // Навч. посіб. — К.: ВЦ "Академія" 2007. — 312 с.

5. Трудова міграція: плюс — для економіки, мінус — для суспільства [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zik.ua/ua/news/2005/01/21/7450>

References:

1. Leh, G. A. and Angelko, I. V. "Cross — border labor migration as a way of additional income", [Online], available at: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/18_4/127_Lech_18_4.pdf (Accessed 4 June 2015).

2. Malinovs'ka, O. A. (2011), Trudova migracija: social'ni naslidki ta shljahi reaguvannja : Analitichna dopovid' [Labour migration, social consequences and ways to respond: Analytical Report], NISD, Kyiv, Ukraine.

3. Pitjulich, M. I. (2014), "The latest trends in international migration and there results for Ukraine", Naukovij visnik Mukachivs'kogo derzhavnogo universitetu. Serija Ekonomika, vol. 1 (1), pp. 96—100.

4. Purigina, O. G. and Sardak, S. E. (2007), Mizhnarodna migracija: navchal'nij posibnyk [International migration: Tutorial], Akademija, Kyiv, Ukraine.

5. "Labor migration: plus - for the Economy, minus — for Society", [Online], available at: <http://zik.ua/ua/news/2005/01/21/7450> (Accessed 6 June 2015).

Стаття надійшла до редакції 18.06.2015 р.